स्त्री-प्रत्यय-प्रकाश.

THE

Stree-Pratyaya-Prakash

OR

THE FEMININE FORMATION TERMINATIONS.

स्त्री-प्रत्यय-प्रकाश.

STREE-PRATYAYA-PRAKASH

OR

THE FEMININE—FORMATION TERMINATIONS.

For The use of Sanskrit-studying students.

BY

GULÁBBHÁI NÁGARJI DESÁI

and

AMBÁRÁM KALYÁNJI SHÁSTRI.

First Edition 1,000 Copies.

Bombay.

PRINTED AT THE "TATVA-VIVECHAKA" PRESS.

1891.

PREFACE.

Before placing this little work in the hands of the readers, we must throw in a few words showing the reasons which have necessitated its publication. Many a time and oft have we heard from our friends prosecuting their studies in High Schools and Colleges, so also have we witnessed from the Sanskrit Papers set at the Matriculation Examination, that there is a pressing need of a book containing the formation of the Feminine Gender of regular as well as irregular words to-gether with their rules both in English and Gujerati. Because of the want of such a treatise on Sanskrit Grammar, we have made bold to bring forward this little work, in the hope that it will conduce a great deal to the removal of the difficulties of the students. No pains have been spared to make the work as intelligible as possible to the students. This book is intended not only for those studying in Schools and Colleges but also for those who learn Sanskrit by the

view we have also given the rules in Gujerati, so that the readers may be able to comprehend the subject. Very little remains to be said in connection with the book. A slight explanation however should be offered of the use of the words उदात्त and अनुदात्त, which have been at times used in this work. The term उदात्त is applied to those vowels that can be pronounced only from the upper part of each of the five organs of speech *viz*: palate &c.; while the term अनुदात्त is applied to those that can be pronounced only from the lower part of each of the five organs of speech. We hope that the readers will excuse us for the errors that may have crept into the book.

Before concluding this we must tender our best thanks to Mr. C. H. Pandya B. A. who has kindly taken the trouble of going over the book.

Bombay,
19th February 1891.

G. N. Desai,
&
A. K. Shastri.

ॐ

स्त्रीप्रत्ययप्रकाश.

STREE-PRATYAYA-PRAKÁSHA.

OR

The Feminine Formation Terminatons.

I. The feminine base formed by the addition of the affix आ.

आ પ્રત્યયથી થતાં સ્ત્રીત્વાંગ (નારી જાતિ).

I. अजादि words and such others and those that end in अ.

अजादि અને એવાજ બીજા શબ્દો તથા अकारान्त શબ્દોનું નારીજાતિનું રૂપ અથવા અંગ.

a अजादि.

अज=अजा	देवविश=देवविशा
अश्व=अश्वा	पाक=पाका
उत्तरापहाण=उत्तरापहाणा	पूर्वापहाण=पूर्वापहाणा
उष्णिह=उष्णिहा	बाल=बाला
एडक=एडका	बिलात=बिलाता
कनिष्ठ=कनिष्ठा	मध्यम=मध्यमा
कोकिल=कोकिला	मन्द=मन्दा
कुश्च=कुश्चा	मूषक=मूषका.

चटक=चटका मूषिक=मूषिका
ज्येष्ठ=ज्येष्ठा वत्स=वत्सा
होढ=होढा

b. Those that end in अ.

खट्व=खट्वा शाल=शाला
देवदत्त=देवदत्ता माल=माला

c. The word मूल when used at the end of नञ् Tatpurasha compound only. મૂલ શબ્દ જ્યારે નઞ્ તત્પુરૂષ સમાસને અન્તે હોયછે ત્યારે.

अमूल=अमूला.

d. The word पुष्प preceded by a word having the root अच् and by एक । काण्ड । प्रान्त । शत । and सत् । for its prefixes.

પુષ્પ શબ્દની પૂર્વમાં (પહેલાં) જો अच् (ધાતુ) एक । काण्ड । प्रान्त । शत અને सत् । મૂકવામાં આવે છે ત્યારે.

प्राक्पुष्प=प्राक्पुष्पा काण्डपुष्प=काण्डपुष्पा
प्रत्यक्पुष्प=प्रत्यक्पुष्पा प्रान्तपुष्प=प्रान्तपुष्पा
एकपुष्प=एकपुष्पा शतपुष्प=शतपुष्पा
सत्पुष्प=सत्पुष्पा

(e) फल also when it is preceded by अजिन । पिण्ड । भस्त्रा* । षण । सम् । श्वेत and त्रि and शूद्र when it is an adjective of जाति &c. and not when it means a female शूद्र.

---

* भस्त्रा shortens its vowel in the feminine. નારીજાતિમાં भस्त्रा નો સ્વર હ્રસ્વ થાય છે.

फल શબ્દની પૂર્વમાં (પહેલાં) જો अजिन । पिण्ड । भस्त्रा । षण । सम् । श्वेत અને त्रि હોય તો અને शूद्र શબ્દ जाति અર્થમાં અથવા જાતિનું વિશેષણ હોય તો आ પ્રત્યયથી નારીજાતિ થાય છે.

अजिनफल=अजिनफला सम्फल=सम्फला
पिण्डफल=पिण्डफला शूद्र=शूद्रा. (जाति)
भस्त्राफल=भस्त्रफला श्वेतफल=श्वेतफला.
षणफल=षणफला त्रिफल=त्रिफला.

2 The word पाद् at the end of a द्विगु substitutes पद् for itself, when that द्विगु Dvigu is used as an adjective of ऋक् and afterwards it takes आ.

द्विगु સમાસને અન્તે पाद् શબ્દ હોય તો पाद् નો पद् થાય છે. એ द्विगु સમાસ જ્યારે વેદમાં ऋक् નું વિશેષણ તરીકે વપરાય છે ત્યારે आ પ્રત્યયથી નારીજાતિ થાય છે.

एकपाद् एकपदा त्रिपाद् त्रिपदा
द्विपाद् द्विपदा चतुष्पाद्=चतुष्पदा (ऋक्)

3. दामन् used at the end of an indeclinable and हायन् adj. when it does not particularize the time or age.

दामन् શબ્દ જો અવ્યયને અન્તે હોય તો, અને हायन् વિશેષણ હોય ત્યારે અને જો તે ચોક્કસ વય તથા વખત બતાવતો ન હોય તો. दामन् ના न् નો લોપ થાય છે.

उद्दामन् उद्दामा त्रिहायन् त्रिहायना
द्विहायन् द्विहायना चतुर्हायन् चतुर्हायना (शाला)

4 The words असित and पलित have their feminine formed in this way.

असित અને पालित શબ્દોનું નારીજાતિનું રૂપ આ થી થાય છે.

असित = असिता **पलित = पलिता**

5 The words क्रोडादि and such others enumerated below when applied to *body* and when used as the second member of the compound and such words that have more than one vowel.

क्रोडादि શબ્દો જ્યારે સમાસને અન્તે ઉત્તરપદ તરીકે વપરાયા હોય તો તેવા અને બીજા એવા તથા એક કરતાં વધારે સ્વર જેમાં હોય તેવા શબ્દોનું નારીજાતિ એજ પ્રમાણે થાય છે.

कल्याणक्रोड	कल्याणक्रोडा
कल्याणगल	कल्याणगला
कल्याणनख	कल्याणनखा
कल्याणघोण	कल्याणघोणा
कल्याणखुर	कल्याणखुरा
कल्याणनाल	कल्याणनाला
कल्याणगोख	कल्याणगोखा
कल्याणभुज	कल्याणभुजा
कल्याणउख	कल्याणउखा
कल्याणगुद	कल्याणगुदा

कल्याणशिख	कल्याणशिखा
कल्याणकर	कल्याणकरा
कल्याणबाल	कल्याणबाला
सुजघन	सुजघना
कल्याणशफ	कल्याणशफा
पृथुजघन	पृथुजघना
कल्याणशुक्र	कल्याणशुक्रा
महाल्ललाट	महाल्ललाटा
कल्याणभग	कल्याणभगा
सुभग	सुभगा
सुमल	सुमला

6 A compound having सह,* नञ् and विद्यमान for the first member forms the feminine in this way.

सह, नञ्, અને विद्यमान જ્યારે કોઈપણ શબ્દની આદિમાં (પૂર્વમાં) હોય તો તેવા શબ્દોનુંપણ એજ રીતે થાય છે

सकेश = सकेशा सहनासिक=सनासिका

अकेश = अकेशा

विद्यमानकेश=विद्यमानकेशा अनासिक=अनासिका

विद्यमाननासिक = विद्यमाननासिका.

7. The words नख and मुख used at the end of words in the sense of संज्ञा proper names or appellation.

---

* सह is changed to स in a Compound.

संज्ञा અર્થમાં नख અને मुख શબ્દોનું પણ:—

शूर्पणख=शूर्पणखा वज्रणख=वज्रणखा

गौरमुख=गौरमुखा कालमुख=कालमुखा

8 Words formed by the affix य* having the sense of अनपत्याधिकार *i-e* not lineal descent have the feminine forms made up this way.

अनपत्याधिकार અર્થમાં વપરાયાથી થયલા य પ્રત્યયવાળા શબ્દોનું નારીજાતિનું રૂપ જેમ કે द्वीपे भवा द्वैप्या.

द्वैप्य=द्वैप्या.

But when the termination य applied to देव has the sense of अपत्य and in this case it takes the termination आ.

પણ જ્યારે य પ્રત્યય देव શબ્દને લાગેછે ત્યારે તેને अपत्य અર્થમાં લાગેછે અને એવા અર્થમાં નારીજાતિ आ પ્રત્યયથી થાયછે

दैव्य दैव्या (produced by the favour of god).

9 The feminine of words ending in अ showing the old age.

वृद्धावस्था બતાવતા अ કારાન્ત શબ્દોનું નારીજાતિનું રૂપ आ પ્રત્યયથી થાયછે.

स्थविर=स्थविरा वृद्ध=वृद्धा

---

* The first vowel takes its vriddhi substitute and the last one is dropped before this **य**.

આ **य** પ્રત્યય પહેલાં આદિ સ્વરની વૃદ્ધિ થાયછે અને અન્ત્ય સ્વરનો લોપ થાયછે.

10 Words which have dropped the Taddhita affix, and shew अपरिमाण, not the exact measure, rate &c., the words बिस्त, आचित, and कंबल्य at the end of a compound the first member of which is a numeral and which is not a समाहारद्विगु

જે શબ્દોમાં તાદ્ધિતના પ્રત્યયનો લોપ થાયછે એ । દ્વિગુ સમાસને અન્તે જો अपरिमाण (માપ ખરીદવા વિગેરે) અને बिस्त, आचित અને कम्बल्य શબ્દો હોય-તો તેનું નારીજાતિનું રૂપ જેમકે पंचाभिः अश्वैः क्रीता पंचाश्वा

पंचाश्व=पंचाश्वा	द्विकम्बल्य=द्विकम्बल्या
दशाश्व=दशाश्वा	त्रिकम्बल्य=त्रिकम्बल्या
द्विवर्ष=द्विवर्षा	द्विशत=द्विशता
त्रिवर्ष=त्रिवर्षा	त्रिशत=त्रिशता
द्याचित=द्याचिता	द्विबिस्त=द्विबिस्ता
त्र्याचित=त्र्याचिता	त्रिबिस्त=त्रिबिस्ता

11. The word जात at the end of a Bahuvrihi compound, पाणिगृहीत and such others in the sense of *holding by hand* and *not real marring* with proper ceremonies and the words which have बहु, नञ्, सु, काल, सख, दुःख and others as the first member.

जात શબ્દ જેને અન્તે હોય એવા બહુવ્રીહી સમાસ તથા ક્રીયા રહિત पाणिगृहीत આદિ શબ્દોનું તથા बहु, नञ्

सु, काल, सुख, दुःख વિગેરે શબ્દ જેની પૂર્વમાં હોય તેવા શબ્દોનું પણ.

दन्तजात=दन्तजाता

स्तनजात=स्तनजाता

सकृत=सकृता

पाणिगृहीत=पाणिगृहीता (Holding by hand)

बहुकृत=बहुकृता

अकृत=अकृता

दुःखजात=दुःखजाता

मासजात=मासजाता

संवत्सरजात=संवत्सरजाता

सुखजात=सुखजाता

12 The affix य when applied to words which then have the sense of the members of *caste* or *family* and to those that have य for the final and to the words अवट and others, take the termination आ for the feminine.

જાતિવાચક એટલે જાત્યર્થમાં य જે શબ્દને અંતે આવ્યો હોય, અને બીજા એવાજ यकारान्त શબ્દોને અંતે જો य હોય તો તેનું તથા अवट વિગેરે શબ્દોનું નારીજાતિનું રૂપ.

आम्बष्ठ्य=आम्बष्ठ्या

सौवीर्य=सौवीर्या

पौतमाष्य=पौतमाष्या

कारिषगन्ध्य=कारिषगन्ध्या
कौमुदगन्ध्य=कौमुदगन्ध्या
आवट्य=आवट्या

13. I The अ preceding the affix क is necessarily changed to इ in the following before this termination.

પ્રત્યયસ્થિત ककारની પહેલાંના अ નો इ નારીજાતિના આ પ્રત્યય લાગતાં પહેલાં નિત્યે થાયછે

(*a*) Words that end in अ and take the affix क.

જે अकारान्त નામને क પ્રત્યય લાગ્યો હોય તેવાં નામો.

सर्वक सर्विका मुण्डक मुण्डिका
कारक कारिका हारक हारिका
जटिलक जटिलिका पाचक पाचिका
पाठक पाठिका

Exception—but such words that are used as adjectives (as a Bahuvrihi compound) do not admit of this change of अ to इ.

અપવાદ—પણ એવા શબ્દો જ્યારે વિશેષણ (બહુવ્રીહી સમાસમાં) તરીકે વપરાયા હોય તો अ નો इ થતો નથી.

बहुपरिव्राजक=बहुपरिव्राजका.

(*b*) The words मामक (pro.) नरक and such that end in पालक.

मामक અને नरक અને જે શબ્દોને અન્તે पालक હોય એવાં નામો.

मामक	मामिका	गोपालक	गोपालिका
नरक	नरिका	पशुपालक	पशुपालिका

(c) nouns formed from words by affixing त्य.
त्य પ્રત્યય લાગવાથી થયેલાં નામો.

दाक्षिणात्यक	दाक्षिणात्यिका	इहत्यक	इहत्यिका
पाश्चात्यक	पाश्चात्यिका	तत्रत्यक	तत्रत्यिका
पौरस्त्यक	पौरस्त्यिका	ततस्त्यक	ततस्त्यिका

(I) Exception:—But when the termination त्य is affixed to अधि उप it does not admit of this change.

(१) પણ જ્યારે त्य પ્રત્યય अधि અને उप ને લાગેછે ત્યારે अ નો इ થતો નથી.

अधित्यक	अधित्यका
उपत्यक	उपत्यका

(*d*) Root-nouns that end in य or क and those that are formed from roots ending in आ.

यान्त અને कान्त નામ ધાતુઓ તથા आकारान्त ધાતુપરથી થયેલાં નામો.

सुनयक	सुनयिका	अशोकक	अशोकिका
सुपाकक	सुपाकिका	अश्वक	अश्विका
सुशयक	सुशयिका	शुभंयक	शुभंयिका

II The optional change of the अ preceding the affix क.

प्रत्ययस्थित ककार ના પહેલાંના अ નો इ વિકલ્પે થાયછે

(*a*) The words पावक and others.
पावकादि નામોના अ નો इ વેદમાં થતો નથી પણ બીજે વપરાયા હોય તો થાયછે.

पावक { पावका (વેદમાં)
पाविका

अलोमक { अलोमका (વેદમાં)
अलोमिका

(*b*) The words तारक । वर्णक । वर्त्तक । अष्टक । सूतक । पुत्रक and वृंदारक.

तारक નક્ષત્રાર્થમાં वर्णक તન્ત્વાર્થમાં वर्तक પક્ષીના અર્થમાં, અને अष्टक શ્રાદ્ધ પક્ષમાં જ્યારે વપરાયા હોય તો अ નો इ થતો નથી. પણ એ શબ્દો બીજા અર્થમાં નિત્યે તથા सूतक અને पुत्रक અને वृंदारक શબ્દોમાં વિકલ્પે થાય છે.

तारक	तारका (નક્ષત્ર) तारिका (દાસી)	सूतक	सूतका सूतिका
वर्तक	वर्तका (પક્ષી) वर्तिका (ભાગુરી)	पुत्रक	पुत्रका पुत्रिका
वर्णक	वर्णका (તંતુ) वर्णिका (ભાગુરી)	वृन्दारक	वृन्दारका वृन्दारिका

अष्टक { अष्टका (શ્રાદ્ધમાં)
अष्टिका (બારી)

(*c*) The words भस्त्रा, जा, ज्ञा, and स्वा whether or not they are at the end of नञ् Tatpurusha Samâs.

भस्त्रा, जा, ज्ञा, અને स्वा શબ્દો नञ् તત્પુરૂષને અન્તે હો વા ન હો.

भस्त्रक	भस्त्रका भास्त्रिका	अजक	अजका अजिका
निर्भस्त्रक	निर्भस्त्रका निर्भस्त्रिका	स्वक	स्वका स्विका
एषक	एषका एषिका	अस्वक	अस्वका अस्विका
जक	जका जिका	ज्ञक	ज्ञका ज्ञिका

(*d*) एषा and द्वा when used by themselves and not when preceded by *any* word in any compound.

एषा અને द्वा જ્યારે એકલાજ વપરાયલા હોય તો વિકલ્પે इ થાય છે પણ જો એની પૂર્વમાં કોઈ પણ હોય તો इ થતો નથી.

एषक { एषक / एषिका अनैषक = अनैषका

परमैषक = परमैषका द्वक { द्वका / द्विका

अद्वक = अद्वका परमद्वक = परमद्वका

(*e*) Words formed by affixing the termination क* to the feminine forms of words ending in य or क.

---

* Before this the ending vowel is shortened, it may be any of आ, ई or ऊ.

આ क પ્રત્યય લાગવાથી અન્ત્ય સ્વર હ્રસ્વ થાયછે. એ સ્વર आ-ई-ऊ માંનો ગમેત હોવો જોઈએ.

यकारान्त અને ककारान्त નરજાતિ ઉપરથી થયેલાં નારી જાતિના રૂપને क પ્રત્યય લાગવાથી થયલાં રૂપ आर्यिक- आर्य+आ+क.

आर्यक { आर्यका, आर्यिका }　चटकक { चटकका, चटाकिका }

इभ्यक { इभ्यका, इभ्यिका }　मूषकक { मूषकका, मूषाकिका }

क्षत्रियक { क्षत्रियका, क्षत्रियिका }

(f) Words formed by the termination क affixed to feminine Nouns ending in आ which do not form a Bahuvrihi compound. But in a Bahuvrihi Compound it necessarily takes इ.

आकारान्त નારીજાતિનાં નામને જ્યારે क પ્રત્યય લાગે છે અને તે બહુવ્રીહી સમાસ ન હોય તો इ વિકલ્પે થાયછે. પણ જો બહુવ્રીહી સમાસમાં વપરાયો હોય તો इ નિત્યે થાયછે.

According to some this आ is optionally shortened.

કેટલાકના મત પ્રમાણે आ નો अ વિકલ્પે થાયછે.

गंगाक { गंगिका, गंगका, गंगाका }

अखट्वक=अखट्विका

शुभ्रक =शुभ्रिका

14. The feminine base by the addition of the feminine affix ई.

ई પ્રત્યયથી થતાં નારીજાતનાં રૂપ.

Words that end in ऋ or न्, the Participles of the present tense Pars. and the only root अंच् with a preposition, admit of a feminine.

જે શબ્દોને અન્તે ऋ કે न् હોય તેવા શબ્દો, વર્તમાન કૃદંત અને ઉપસર્ગ સહિત અંચ્ ધાતુનું નારીજાતનું રૂપ.

कर्तृ=कर्त्री पक्तृ=पक्त्री मालिन्=मालिनी.
हर्तृ=हर्त्री हस्तिन्=हस्तिनी दण्डिन्=दण्डिनी.

भवत्	भवन्ती*	प्रत्यच्	प्रतीची
पचत्	पचन्ती	अन्वच्	अनूची
भात्	भान्ती	उदच्	उदीची
†प्राच्	प्राची	तिर्यच्	तिरश्ची

* न् must be inserted before the final त् of the base in Pars. present Participles of roots of the 1st, 4th & 10th conjugations and may optionally be inserted in the participles of the present tense Pars. of the roots of the 6th conjugation & those that end in आ of the second conjugation.

પહેલા-ચોથા અને દશમાં ગણના વર્તમાન કૃદંતના નારીજાતિમાં त् ની પહેલાં न् મુકવામાં આવેછે. અને છઠ્ઠા ગણના તથા બીજાગણના आकारान्त धातुना वर्तमान કૃદંતમા વિકલ્પે न् મુકવામાં આવેછે.

† अंच् loses its nasal.

अंच् ધાતુના અનુસ્વારનો લોપ થાય છે.

Words that have वन् for the final change the न् to र्.

જે શબ્દને અન્તે વન્ હોય તો નારીજાતિનું રૂપ કરતાં પહેલાં न् નો र् કરવામાં આવેછે.

पीवन् = पीवरी
धीवन् = धीवरी
सुत्वन् = सुत्वरी

Exception--But वन्, generally; though not invariably when ends a root-noun having a soft consonant for the final does not change the न् to र्.

अपवाद—ઘણું કરીને ઘોષાન્ત ધાતુને અન્તે જો वन् પ્રત્યય હોય તો न् નો र् થતો નથી. જેમકે ओण्+ओ+आ (ण् ને બદલે आ મુકાયછે) अव+आ+वन्.

अवावन्	अवावा	(બ્રાહ્મણી)
राजयुध्वन्	राजयुध्वा	
सहयुध्वन्	सहयुध्वा	
यज्वन्	यज्वरी	

Counter exception—Again when वन् is at the end of a Bahuvrihi compound, the change of न् to र् is optional and the feminine termination is optionally ई or आ.

અપવાદાપવાદ—પણ જો બહુવ્રીહી સમાસને અન્તે वन् હોય તો वन् ના न् નો र् વિકલ્પે થાય છે. અને નારીજાતિને

પ્રત્યય પણ વિકલ્પે ई કે आ લેછે. (ई પ્રત્યય પેહેલાં न નો र् થાયછે.

बहुधीवन्=बहुधीवरी बहुधीवन् बहुधीवा

15 *a.* A noun in the locative is compounded with चर moving, walking.

b. एय and अ in the sense of *offspring* are affixed to nouns.

c. इक in the sense of 1 to play, dig or conquer 2 and also in the sense of *bought* is affixed to nouns.

d. द्वयस्, दघ्न and मात्र meaning the measure (whether length or height &c.) are affixed to nouns and in the sense of *organs* only to a numeral.

e. दृश् is appended to pronouns in the sense of "like." The final letter of the base is dropped and आ is added to it.

f. वर् is affixed to roots इ, जि, नश् and सृ. त् is prefixed to this वर् when the root ends in a short vowel.

(अ) સપ્તમી તત્પુરૂષાન્તમાં चर ધાતુ હોયતો તેનું નારીજાતિ ई થી થાયછે. તેમજ.

(ब) "ફલાણાનું સંતાન" એવા અર્થમાં જયારે एय અને अ મૂલ નામને લગાડવામાં આવે અને તેવા નામનું નારીજાતિ કરવું હોયતો એજ રીતે થાયછે.

(क) इक् प્રત્યય ૧"રમવું" "ખોદવું"-અથવા "જીતવું"-૨ અને "ખરીદવું" એવી રીતે જ્યારે બ રીતે વપરાયા હોય અને તે (તૃતીયાન્તપર) હોય તો તેવા શબ્દનું નારીજાતિનું રૂપ.

(ड) "પ્રમાણ" અર્થમાં જો द्वयस् । दघ्न । मात्र (પ્રથમાન્તમાં હોય તો તેવા શબ્દ તથા અવયવના અર્થમાં तय પ્રત્યય સંખ્યાવાચક (પ્રથમાન્ત) હોય તેવા શબ્દનું પણ એમજ થાયછે.

(इ) दृश "જેવું" અર્થમાં સર્વનામની અન્તે મૂકવામાં-આવેછે ત્યારે સર્વનામના અન્ત્યાક્ષરનો લોપ થાયછે અને આ ઉમેરવામાં આવેછે.

(फ) इ-जि-सृ અને नश् ધાતુઓને वर् પ્રત્યય થાયછે.
હ્રસ્વ સ્વરાન્ત ધાતુને वर પ્રત્યય લાગતાં त् આગલ મુકવામાં આવેછે એટલે કે त्वर.

कुरुचर=कुरुचरी	उरुद्घ्न=उरुद्घ्नी
मद्रचर=मद्रचरी	उरुमात्र=उरुमात्री
सौपर्णेय=सौपर्णेयी	जानुमात्र=जानुमात्री
आग्नेय=आग्नेयी	द्वितय=द्वितयी
वैनतेय=वैनतेयी	चतुष्टय=चतुष्टयी
ऐन्द्र=ऐन्द्री	पंचतय=पंचतयी
औपगव=औपगवी	आक्षिक=आक्षिकी
कुंभकार=कुंभकारी	शालाकिक=शालाकिकी
नगरकार=नगरकारी	लावणिक=लावणिकी
औत्स=औत्सी	यादृश=यादृशी
औदपान=औदपानी	तादृश=तादृशी

उरुद्वयस्=उरुद्वयसी इत्वर=इत्वरी
जानुद्वयस्=जानुद्वयसी नश्वर=नश्वरी

Exception—અપવાદ.

बहुकुरुचर* बहुकुरुचरा.
बहुमद्रचर बहुमद्रचरा.
चौर† चौरी

16. स्त्री, पुंस्, शक्ति and the root कर् from कृ take respectively न, स्न, ईक, and अन् (in the sense of plentifulness) as affixes in the feminine. The word तरुण and तलुन also take this fem. termination.

स्त्रैण‡	स्त्रैणी	आढ्यंकरण	आढ्यंकरणी
पौंस्न	पौंस्नी.	सुभगंकरण	सुभगंकरणी
शाक्तिक	शाक्तिकी	तरुण	तरुणी
याष्टिक	याष्टिकी	तलुन	तलुनी

* Here the original independence of the word in the compound is lost. The terminations therefore should be such as would retain the original independence.

અહિંઆ સમાસમાં उपसर्जन છે માટે પ્રત્યયો એવાં જોઇયે કે જેમાં अनुपसर्जन હોય. તો તેવાને ई પ્રત્યય થાયછે.

† अण् is also used in the sense of ताच्छीलिक.

तत्शील (તેજ ભાવ) અર્થમાં अण् થાયછે ત્યારે નારીજાતિમાં ई પ્રત્યય લેછે.

‡ Before the terminations न, स्न and ईक, the first radical vowel takes the Vridhi Substitute and the last is dropped.

न. स्न, અને इक પ્રત્યયો લાગતાં સ્વરોમાંના આદિ સ્વરને વૃદ્ધી થાયછે અને અન્ત્યસ્વરનો લોપ થાયછે.

17 Nouns formed by the Taddhita affix य* which is only used to form substantives signifying the " descendant. " of गर्गादि † (those that are enumerated under the head of गर्ग) drop this य in case आयन् is not added to it before the feminine termination.

According to some आयन् is optionally added to this य only in the feminine.

ગોત્ર રૂપ સંતાન અર્થમાં गर्गादि ગણુમાં य પ્રત્યય થાયછે. નારીજાતિનો ई પ્રત્યય લાગતાં પહેલાં એવાં નામોના य પ્રત્યયનો લોપ થાયછે. પણ જો એ य પ્રત્યયને आयन् आगम થાયછે તો લોપ થતો નથી.

---

* Before this य the first vowel of a Noun takes the vriddhi and the final vowel अ or इ is dropped, but if the final vowel be उ it takes the guna.

આ य પ્રત્યય લાગતાં પહેલાં નામના આદિ સ્વરની વૃદ્ધિ થાય છે. અથવા અન્ત્ય સ્વર अ કે इ હોય તો તેનો લોપ થાયછે. પણ જો અન્ત્ય સ્વર उ હોય તો તે उ નો ગુણ થાયછે.

† गर्ग, वत्स, वाजासि, संस्कृति, अज, व्याघ्रपात, विभृत, प्राचीनयोग, अगस्ति, पुलस्ति, चमस, रैभ, अग्निवेश्य, शङ्ख, शठ, शक, एक, धूम अवट, नमस्, धनंजय, वृक्ष, विश्वावसु, जरमाण.

मनायी-सुनु-कथक, कत्थक ऋथ, नृक्ष, तनु-तरुक्ष, तलुक्ष, तण्ड वतण्डकापि અનેકૃત ગાદિ ગણમાં એટલા लोहितादि. कुरुकत अनडुह कण्व, शकल, गोकक्ष, अगस्त्य, कुण्डिनी, यज्ञवल्क, पर्णवल्क, अभयजात, विरोहित-वृषगण, रहूगण, शाण्डिल, चण क, चुलुक, मुद्गल, मुसल, जमदग्नि, पराशर, जतुकर्ण, महित, मन्त्रित, अश्मरथ, शर्कराक्ष, पूतिमाष, स्थूर, अररका, एरका, पिंगल, कृष्ण, गोलन्द, उलूक, तितिक्ष, भिषज्, भिष्णज्, भडित भण्डित, दल्भ चैकित चिकित्सित देवहू-इन्द्रहू, एकलू, पिप्पलू बृहदग्नि, सुलाभिन्, उक्थ, અને कुटीगु इति गर्गादिः ॥

કેટલાકના મતપ્રમાણે स्त्री प्रत्ययમાં य ને आयन् આગમ વિકલ્પે ઉમેરવામાં આવેછે.

गार्ग्य = { गार्गी / गार्ग्यायणी }

वात्स्य = { वात्सी / वात्स्यायनी }

Exception—

But the words लोहित* upto कत, कौरव्य-माण्डूक and आसुर necessarily take आयन् before this fem. termination.

અપવાદ—लोहितादि થી कतપર્યંત, कौरव्य, माण्डूक, અને आसुर એ શબ્દોને स्त्री प्रत्यय ई પહેલાં નિત્યે आयन् આગમ થાયછે.

लौहित्य=लौहित्यायनी   मानव्य=मानव्यायनी
शांशित्य=शांशित्यायनी   कौरव्य=कौरव्यायणी
बाभ्रव्य=बाभ्रव्यायणी   माण्डूक=माण्डूकायनी
कात्य=कात्यायनी   आसुर=आसुरायणी

18 Words expressive of early age &c. (except the old age), a final member of a Dvigu Compound, words indicating the measure of grains &c., Dvigu Compound denoting an aggregate and the

---

* लोहित, संशित, बभ्रु, फल्गु, मण्डु, गण्डु, शंकु, लिंगु, गुह्लु, मनु मंथु, आलिगु, जिगीषु, मन, तन्तु.

word काण्ड (not used with reference to क्षेत्र surface or superfices) at the end of a Dvigu Compound. All these ending in अ form the feminine base this way.

વૃદ્ધાવસ્થા સિવાય કુમારાદિ કોઈપિણ અવસ્થાવાળા अकारान्त શબ્દો, अ કારાન્ત પરિમાણાર્થ, अ કારાન્ત द्विगु સમાસ, अ કારાન્ત સમાહાર द्विगु, અને अक्षेत्रार्थ काण्ड શબ્દ જો द्विगु સમાસને અન્તે હોય તો નારીજાતિનું રૂપ એજ રીતે થાયછે.

कुमार	कुमारी	त्रिलोक	त्रिलोकी
किशोर	किशोरी	पञ्चमूल	पञ्चमूली
कलभ	कलभी	दशमूल	दशमूली
वर्कर	वर्करी	अष्टाध्याय	अष्टाध्यायी
पंचाश्व	पंचाश्वी	द्व्याढक	द्व्याढकी
वधूट	वधूटी	त्र्याढक	त्र्याढकी
चिरण्ट	चिरण्टी	द्विकाण्ड	द्विकाण्डी

19 A Bahuvrihi Compound that ends in ऊधस्*, the first member of which is a numeral or an indeclinable (अव्यय), in दामन् or हायन् of which the first member is only a numeral and in अन् used as a

* The अस् of ऊधस् at the end of a Bahuvrihi Compound takes अन् as its substitute only in the feminine. अन् drops its penultimate.

અત્રે નારીજાતિનું રૂપ કરતાં પહેલાં ऊधस् શબ્દાન્ત બહુવ્રીહી સમાસમ ऊधस ના अस् ને अन् આદેશ થાયછે. अन् ના अ નો લોપ થાયછે.

noun or in "Veda" which drops the penultimate अ, forms the feminine base this way.

જેના પૂર્વપદમાં संख्या અથવા अव्यय હોય એવા ऊधस् શબ્દાન્ત તથા જેના પૂર્વપદમાં માત્ર संख्या હોય એવા दामन् અથવા हायनान्त અને अन्नन्त બહુવ્રીહી જેના ઉપાન્ત્ય अ નો લોપ થતો હોય અને संज्ञा (નામ) તથા વેદમાં જો વપરાયો હોય તો તેવા બહુવ્રીહીનું નારીજાતિનું રૂપ એજ પ્રમાણે થાવછે.

द्व्यूधस्	द्व्यूध्नी	त्रिहायन्	त्रिहायणी
त्र्यूधस्	त्र्यूध्नी	चतुर्हायन्	चतुर्हायणी
अत्यूधस्	अत्यूध्नी	सुराजन्	सुराज्ञी
निरूधस्	निरूध्नी	अतिराजन्	अतिराज्ञी
द्विदामन्	द्विदाम्नी	पंचदामन्	पंचदाम्नी
त्रिदामन्	त्रिदाम्नी	एकदामन्	एकदाम्नी
चतुर्दामन्	चतुर्दाम्नी	एकमूर्धन्	एकमूर्ध्नी
द्विहायन्	द्विहायनी	समानमूर्धन्	समानमूर्ध्नी

20 The feminine of the words । केवल मामक । भागधेय । पाप । अपर । समान । आर्यकृत । सुमंगल and भेषज when used as proper nouns or appellations in Veda is made up similarly.
વિશેષ નામ તરીકે (संज्ञा) તથા वेदमां જો केवल । मामक। भागधेय । पाप । अपर ।समान। आर्यकृत ।सुमंगल અને भेषज વપરાયા હોય તો નારીજાતનું રૂપ ई પ્રત્યયથી થાયછે.

केवल	केवली	अपर	अपरी

मामक	मामकी	समान	समानी
भागधेय	भागधेयी	आर्यकृत	आर्यकृती
पाप	पापी	सुमंगल	सुमंगली
	भेषज	भेषजी	

21 To the words अन्तर्वत् । पीतवत् । पति itself and also पति at the end of समान । एक । वीर । पिण्ड श्व । भ्रातृ । पुत्र । भद्र । and दास (used only in -veda) should be added न् and then the feminine termination be applied but the word पति used otherwise takes it (न्) optionally.

अन्तर्वत् । पतिवत्* । पति । અને પતિ શબ્દ જો समान† । एक । वीर । पिण्ड । श्व । भ्रातृ । भद्र । पुत्र અને दास (માત્ર વેદમાં) એ શબ્દોની अन्ते હોયતો નારીજાતિના પ્રત્યયો લાગતાં પહેલાં न् ઉમેરવામાં આવેછે. પણ पति શબ્દ બીજી રીતે વપરાયો હોયતો न् વિકલ્પે ઉમેરાયછે.

अन्तर्वत्=अन्तर्वत्नी	पिण्डपति=पिण्डपत्नी
पतिवत्=पतिवत्नी	श्वपति=श्वपत्नी
पतिमत्=पतिमती	भ्रातृपति=भ्रातृपत्नी

---

* मत् is also affixed to पति as पतिमत् and in this case न् is not added on in the feminine.

पति શબ્દને मत् પણ લાગેછે. જ્યારે मत् લાગેછે ત્યારે નારીજાતિમાં ई न् ઉમેરાતો નથી.

† समान is changed to स when used as the first member of a compound.

समान જ્યારે સમાસના પુર્વેપદ તરીકે વપરાયો હોય ત્યારે स થાયછે.

पति=पत्नी　　भद्रपति=भद्रपत्नी
समानपति=सपत्नी　　पुत्रपति=पुत्रपत्नी
एकपति=एकपत्नी　　दासपति=दासपत्नी
वीरपति=वीरपत्नी　　गृहपति=गृहपति गृहपत्नी
वृषलपति=वृषलपति वृषलपत्नी

પણ अन्तर्वत् અને पतिवत् વેદમાં વપરાયા હોય તો નારીજાતિનો ई પ્રત્યય લાગતાં न् વિકલ્પે લેછે.

सान्तर्वत् { सान्तर्वत्नी / सान्तर्वती }　　पतिवत् { पतिवत्नी / पतिवती }

22 आय् is substituted for the final vowel of the words पूतक्रतु । वृषाकपि । अग्नि । कुसित । कुसिद । कुसीद । कुशीद । कुषीद and मनु.

But according to some मनु remains unchanged or takes आय् or आव्.

पूतक्रतु । वृषाकपि । अग्नि । कुसित । कुसिद । कुसीद । कुशीद । कुषीद અને मनु એટલા શબ્દોના અન્ત્ય સ્વરને आय् આદેશ થાયછે. પણ કેટલાકના મતે मनु શબ્દનું નારીજાતિ मनु જ થાયછે, અથવા તો आय् કે आव् બન્ને થાયછે. તેથી मनु શબ્દના નારીજાતિના રૂપ ત્રણ થાયછે.

पतक्रतु　　पूतक्रतायी
वृषाकपि　　वृषाकपायी
अग्नि　　अग्नायी
कुसित　　कुसितायी

कुसिद कुसिदायी
कुसीद कुसीदायी
कुशीद कुशीदायी
कुषीद कुषीदायी
मनु मनु मनायी मनावी

23 The letter त of असित and पलित takes क्न for its substitute in "Veda" before this feminine termination

असित અને पलित શબ્દોના त કારને સ્થાને વેદમાં નારીજાતિનો પ્રત્યય લાગતાં क्न થાયછે. क्न નો अ ઉડી જાયછે.

असित असिक्नी पलित पलिक्नी

24 The Compound words, the last member of which is words signifying the limb of a human body and the first a word denoting a point of compass, form the feminine by ई.

જે સામાસિક શબ્દમાં જો दिक् પુર્વપદ હોય અને ઉત્તરપદ જો સ્વાંગ વાચક હોય તો તેવા સામાસિક શબ્દોનું નારીજાતિનું રૂપ.

प्राङ्मुख प्राङ्मुखी
प्रत्यङ्मुख प्रत्यङ्मुखी
प्राङ्नासिक प्राङ्नासिकी
प्रत्यङ्नासिक प्रत्यङ्नासिकी
उदङ्नासिक उदङ्नासिकी

25 The word शूद्र meaning an individual and शूद्र with महत् placed before it, have the feminine made up by ई, but when शूद्र means a *caste* only the feminine is formed by आ.

શૂદ્ર શબ્દનો અર્થ. "શૂદ્ર માણસ" હોય અથવા શૂદ્ર શબ્દને જો महत् પૂર્વપદ લાગે તો ई પ્રત્યયથી થાયછે. પણ જો शूद्र શબ્દ નો અર્થ ફક્ત જાતિજ લઇએ તો નારીજાતિ आ પ્રત્યયથી થાયછે.

शूद्र=शूद्री महाशूद्र=महाशूद्री शूद्र=शूद्रा (જાતિ)

26 पाद् at the end of a compound takes ई optionally; when it takes ई, पाद् is changed to पद् as also when it takes आ in the Compound forming an adjective of ऋक् a hymn, in other sense it takes ई necessarily.

पाद् શબ્દ સમાસને અન્તે હોય તો ई વિકલ્પે લેછે. જ્યારે ई લાગેછે ત્યારે पाद् નો पद् થઈ જાયછે. તેમજ पाद् શબ્દ જ્યારે વેદમાં ऋक् નું વિશેષણ થઈ ને સમાસ થાયછે ત્યારે પણ पद् થઇ જાયછે ને आ પ્રત્યય લાગેછે. બીજા અર્થમાં નિત્યે ई થાયછે.

द्विपाद् { **द्विपाद्**, **द्विपदी** }

त्रिपाद् { **त्रिपाद्**, **त्रिपदी** }

द्विपाद = द्विपदी वृषली

27 पुरुष at the end of a Dvigu Compound used as an adjective in the sense of measure takes ई optionally but in other sense आ. Again in a Compound denoting an aggregate it takes ई necessarily.

પરિમાણાર્થે द्विगु સમાસને અન્તે જો पुरुष શબ્દ હોય તો ई વિકલ્પે થાયછે. પણ બીજી રીતે હોય તો आ પ્રત્યય લાગેછે. પણ સમાહાર द्विगु હોય તો ई નિત્યે થાયછે.

द्विपुरुष { द्विपुरुषा, द्विपुरुषी (परिखा) }

त्रिपुरुष { त्रिपुरुषा, त्रिपुरुषी (परिखा) }

पंचाश्व = पंचाश्वी (समाहारे)

28 A Bahuvrihi Compound ending in अन् in case where penultimate अ is dropped, optionally takes ई as also its crude form is to be considered as the feminine.

अन्नन्त બહુવ્રીહિ સમાસમાં જો अन् નો अ ઉડી જતો હોય તો તેવા अन्नन्त બહુવ્રીહિનુ નારીજાતિ વિકલ્પે ई પ્રત્યયથી થાયછે અથવા તો જે રૂપ હોય તેજ (મૂળરૂપે) રૂપે નારીજાતિ થાયછે.

बहुराजन् { बहुराजा, बहुराज्ञी, बहुराजन् }

29 A word showing वर्ण "Colour" ending in अ having an unaccented त as the penul-

timate and also the word पिशङ्ग takes ई optionally; when it takes ई, न् is substituted for त्, in the other case it does not.

વર્ણવાચી त् કાર ઉપાન્ત્ય હોય એવા अ કારાન્ત શબ્દનું નારીજાતિ ई કે आ થી થાયછે. પણ ई પ્રત્યય લાગતાં त् ને न् આદેશ થાયછે.

एत=एनी, एता श्येत=श्येनी, श्येता

रोहित=रोहिणी, रोहिता हरित हरिणी, हरिता

30 सूर्य the "Sun" becomes सूर्या in the feminine but it takes ई when used as an adjective in the sense of mankind or degeneration; in the latter case य is dropped before the fem.

सूर्य શબ્દનું દેવતા અર્થમાં નારીજાતિ सूर्या થાયછે પણ મનુષ્ય અર્થમાં ई પ્રત્યય લગાડવાથી થાયછે. એ ई લાગતાં य નો લોપ થાયછે.

सूर्य सूर्या (સૂર્યની સ્ત્રી)

सूर्य=सूरी (कुन्ती) (સૂર્યથી ઉત્પન્ન થયેલી સ્ત્રી)

31 Some roots in their crude form, words ending in मन् and a Bahuvrihi Compound ending in अन् remain unchanged and take no feminine termination.

કેટલાક ક્રીયાપદ મૂલરૂપે રહેછે. તથા मन्नन्त શબ્દો તથા अन्नन्त બહુવ્રીહિ સમાસ એટલાનુ નારીજાતિ મૂલરૂપે જ થાયછે.

उखास्रत्=उखास्रत् सीमन्=सीमन्

पर्णध्वत=पर्णध्वत्　　अतिमहिमन=अतिमहिमन्
दामन=दामन्　　सुपर्वन्=सुपर्वन्
पामन्=पामन्　　सुशर्म्मन्=सुशर्म्मन्

Feminine base by ई (ङीष्)

32 Unaccented words showing वर्ण "colour" ending in अ other than those that have त् for the penultimate, take ई, but आ in the case of accented ones.

ઉપાન્ત્ય त् સિવાયના अनुदात्त વર્ણવાચી अ કારાન્ત શબ્દનું નારીજાતિ ई પ્રત્યયથી થાયછે પણ જ્યાં ઉદાત્ત વર્ણવાચી હોય તો आ પ્રત્યયથી થાયછે.

सारंग=सारंगी　　પણ　　कृष्ण=कृष्णा
कल्माष=कल्माषी　　कपिल=कपिला
शबल=शबली

33 A Bahuvrihi Compound ending in ऊधस् takes ई for the fem.; in other case it remains unchanged.

ऊधस् શબ્દાન્ત બહુવ્રીહિ સમાસનુ નારીજાતિ ई પ્રત્યયથી થાયછે. બહુવ્રીહિ ન હોયતો મૂળ રૂપેજ રહે છે.

घटोधस्=घटोध्नी
कुण्डोधस्=कुण्डोध्नी પણ (प्राप्ताऊधस्=प्राप्तोधा :)

34 Derivatives that end in अक (ण्वुन्) and those enumerated under the head of गौर take ई.

अक प्रत्ययथी थयला यौगिक शब्दो तथा गौर आदि गणुमां
कहेला तेनुं नारीजाति ई प्रत्ययथी थायछे.

नर्तक	नर्तकी	बिम्ब	बिम्बी
खनक	खनकी	बदर	बदरी
रजक	रजकी	कर्कर	कर्करी
गौर	गौरी	तर्कार	तर्कारी
मत्स्य	मत्सी	शर्कार	शर्कारी
मनुष्य	मनुषी	पुष्कर	पुष्करी
शृङ्ग	शृङ्गी	शिखण्ड	शिखण्डी
पिंगल	पिंगली	सलद	सलदी
हय	हयी	शष्काण्ड	शष्काण्डी
गवय	गवयी	सनंद	सनंदी
मुकय	मुकयी	सुषम	सुषमी
ऋष्य	ऋषी	सुषव	सुषवी
पुट	पुटी	अलिन्द	अलिन्दी
तूण	तूणी	गडुल	गडुली
द्रुण	द्रुणी	पाण्डश	पाण्डशी
द्रोण	द्रोणी	आढक	आढकी
हरिण	हरिणी	आनंद	आनंदी
कोकण	कोकणी	अश्वत्थ	आश्वत्थी
काकण	काकणी	सृपाट	सृपाटी
पटर	पटरी	आपच्चिक	आपच्चिकी
उणक	औणकी	शष्कुल	शष्कुली

आमल	आमली	सूर्म	सूर्मी
आमलक	आमलकी	शूर्प	शूर्पी
कुबल	कुबली	सूच	सूची
सूत्र	सूत्री	एषण	एषणी
सूच	सूची	देह	देही
यूष	यूषी	देहल	देहली
यूथ	यूथी	काकादन	काकादनी
सूप	सूपी	गवादन	गवादनी
मेय	मेयी	तेजन	तेजनी
पूप	पूपी	रजन	रजनी
वल्लक	वल्लकी	लवण	लावणी
धातक	धातकी	औदगाह-मानि	औद्गाह-मानी
सल्लक	सल्लकी	गौतम	गौतमी
मालक	मालकी	पारक	पारकी
मालत	मालती	अयस्थूण	अयस्थूणी
साल्वक	साल्वकी	भौरिकि	भौरिकी
वेतस	वेतसी	भौलिकि	भौलिकी
वृस	वृसी	भौलिङ्गि	भौलिङ्गी
उभय	उभयी	यान	यानी
भृङ्ग	भृङ्गी	मेघ	मेघी
मह	मही	आलंबि	आलंबी
मठ	मठी		

छेद्	छेदी	आलजि	आलजी
पेष	पेषी	आलब्धि	आलब्धी
मेद्	मेदी	आलक्षि	आलक्षी
श्वन	श्वनी	केवाल	केवाली
तक्षन्	तक्ष्णी	आपक	आपकी
अनडुह	अनडुही	पाण्ड	पाण्डी
अनड्वाह	अनड्वाही	भाण्ड	भाण्डी
आरट	आरटी	लोहाण्ड	लोहाण्डी
नट	नटी	कद्र	कद्री
टोट	टोटी	कन्द्र	कन्द्री
नोट	नोटी	कद्ल	कद्ली
मूलाट	मूलाटी	तरुण	तरुणी
शातन	शातनी	तलुन	तलुनी
पोतन	पोतनी	कल्माष	कल्माषी
पातन	पातनी	बृहत्	बृहती
पानट	पानटी	महत्	महती
पानट	पानटी	सोम	सोमी
आस्तरण	आस्तरणी	सौधर्म	सौधर्मी
अधिकरण	अधिकरणी	रोहिण	रोहिणी
अधिकार	अधिकारी	रेवति	रेवती
आग्रहायण	आग्रहायणी	बिकल	बिकली
मत्स्यवरोहिन	मत्स्यवरा[illegible]णी	निष्कल	निष्कली

सेचन	सेचनी	पुष्कल	पुष्कली
सुमंगल	सुमंगला	पिप्पली	पिप्पली
अण्डर	अण्डरी	हरितकी	हरितकी
सुन्दर	सुन्दरी	कोशातकी	कोशातकी
मण्डल	मण्डली	शमी	शमी
मन्थर	मन्थरी	वरी	वरी
मङ्गल	मङ्गली	शरी	शरी
पट	पटी	पृथिवी	पृथिवी
पिण्ड	पिण्डी	कोष्ट्र	कोष्ट्री
पिटक	पिटकी	मातामह	मातामही
षण्ढ	षण्ढी	पितामह	पितामही
उर्द	उर्दी	हह	हही
गुर्द	गुर्दी	हृद	हृदी
शम	शमी	आर्द्र	आर्द्री
सूद	सूदी		

35. The words जानपद । कुण्ड । गोण । स्थल । भाज । नाग । काल । नील । कुश । कामुक and कबर admit of ई in the fem. in the sense of वृत्ति (particular meaning).

વૃત્તિ અર્થમાં जानपद । कुण्ड । गोण । स्थल । भाज । नाग । काल । नील । कुश । कामुक । અને कबर શબ્દોનું નારી જાતિ ई પ્રત્યયથી થાયછે.

जानपद जानपदी.

कुण्ड कुण्डी(अमत्र पात्रं a vessel, utensil)

गोण गोणी (आवपन माप a measuring vessel, jar).

स्थल स्थली (अकृत्रिम भूमि natural spot, forest land)

भाज भाजी (श्राणा शाक rice-gruel.)

नाग नागी (अति स्थौल्यगुण & दैर्घ्य गुण a great female serpant or elephant.

काल काली (कालो वर्ण black colour)

नील नीली (अनाच्छादनं uncovering)

कुश कुशी (अयोविकार a plough-share)

कामुक कामुकी (मैथुनेच्छा सा a libidinous or lustful woman.

कबर कबरी (केशानां संनिवेश: a braid or fullet of hair)

36. नील I a medicinal plant 2 and an ad jective of an animate takes ई necessarily. But in the sense of संज्ञा it takes ई optionally.

ઔષધિ અર્થમાં અથવા પ્રાણી અર્થમાં નિત્યે ई થાયછે. પણ સંજ્ઞાર્થમાં વિકલ્પે ई થાયછે.

नील नीली (a medicinal plant.)

नील नीली (नीली-गौः बडवी-अचयी.)

नील नीली or नीला.

37. Feminine from the pure masculine or

in the sense of *wife of* is formed by ई, not otherwise.

કુલાણાની સ્ત્રી એવી રીતે (પુરૂષ યોગમાં) લેવું હોયતો ई પ્રત્યયથી નારીજાતિ થાયછે. અને બીજી રીતે નહિ, (गणक ની સ્ત્રી गणकी એવી રીતે લેવું હોયતો.)

गणक=गणकी   महामात्र=महामात्री

प्रष्ठ=प्रष्ठी   प्रचूर=प्रचूरी

38. (*a*) To the words इन्द्र । वरुण । भव । शर्व रुद्र । मृड and मुद्गल(in veda only) is necessarily added आन् before the feminine termination ई.

નારીજાતિનો ई પ્રત્યય લાગતાં इन्द्र । वरुण । भव । शर्व । रुद्र । मृड અને मुद्गल (વેદમાંજ) એ શબ્દોને आन् ઉમેરવામાં આવેછે.

इन्द्र   इंद्राणी

रुद्र   रुद्राणी

वरुण   वरुणानी

मृड   मृडाणी

भव   भवानी

मुद्गल   मुद्गलानी (रथीरभून्मुद्गलानी गविष्टी)

शर्व   शर्वाणी

(*b*). हिम and अरण्य (both showing greatness), यव (in the sense of bad यव) यवन् (used as an adjective to लिपि) form the feminine by ई which takes आन् neces-

sarily. In other senses the fem. of these words is formed by आ.

हिम અને अरण्य શબ્દોને મહત્વ અર્થમાં यव (નઠારા યવ) यवन् लिपि અર્થમાં (એટલે यवन् लिपि) હોય છે ત્યારે ई પ્રત્યયથી નારીજાતિ થાય છે. એ ई પ્રત્યય લાગત ઉપલાજ અર્થમાં आन् લેછે.

हिम हिमानी यव यवानी

अरण्य अरण्यानी यवन् यवनानी लिपिः

(*c*). मातुल takes ई necessarily to which आन् is optionally affixed, आचार्य forms it feminine by आ when it means a *female preceptor*, and when it means " the wife of a preceptor" it forms the fem. by आ or ई, with ई it takes आन्.

मातुल શબ્દને ई નિત્યે લાગે છે અને એ ई લાગતાં आन् વિકલ્પે મુકાય છે. आचार्य શબ્દનો અર્થ જ્યારે સ્ત્રી આચાર્યના અર્થમાં હોય તો आप्रत्यय થાય છે અને आचार्य ની સ્ત્રી એવા અર્થમાં લેવું હોય તો आ અથવા ई થી નારીજાતિ થાય છે. પણ ई ના પેહેલા आन् મુકવામા આવેછે.

मातुल मातुली मातुलानी

आचार्य आचार्या (female preceptor.

आचार्य आचार्या आचार्याणी. wife of a preceptor.)

(*d*) अर्य and क्षत्रिय f rm their feminine by आ or ई ; with ई, आन् is optionally affixed.

अर्य અને क्षत्रिय શબ્દોનું નારીજાતિ आ અથવા ई

પ્રત્યયથી થાયછે. ई પ્રત્યય લાગતાં आन् વિકલ્પે ઉમેરવામાં આવેછે.

अर्य { अर्या / अर्यी / अर्याणी　　क्षत्रिय { क्षत्रिया / क्षत्रियी / क्षत्रियाणी

(e) उपाध्याय in the sense of 'wife' of an उपाध्या forms the feminine by आ or, ई with आन् and in the sense of 'female उपाध्याय' by आ or, ई without आन्.

उपाध्याय શબ્દનું નારીજાતિ જ્યારે 'ઉપાધ્યાયની સ્ત્રી એવા અર્થમાં કરવું હોય તો आ અથવા ई પ્રત્યયથી થાયછે, અને ई પ્રત્યય પહેલાં आन् ઉમેરવામાં આવેછે. અને જ્યારે उपाध्याय નો અર્થ "સ્ત્રી ઉપદેશકના" અર્થમાં લેવો હોય તો आ અથવા ई પ્રત્યયથી, થાયછે. પણ ई ના પહેલાં आन् ઉમેરવામાં આવતો નથી.

उपाध्याय { उपाध्याया / उपाध्यायानी　　उपाध्याय { उपाध्याया / उपाध्यायी

39 A third Tatpurusha ending in क्रीत except in some cases as धनक्रीत &c, Past-pass. Participle with the first member a word indicating a part and not the whole, and a Bahuvrihi Compound ending in a highly accented त of the Past pass. Participle form the feminine this way.

तृतीय તત્પુરૂષ (કરણ કારક વાચક શબ્દ) ને અન્તે જો क्रीत હોય તો તેવા શબ્દોનું. અલ્પાર્થમાં કરણકારક વાચક શબ્દ જેનું પૂર્વપદ હોય તો તેવા ભૂતકૃદંત તથા

ભૂતકૃદંત જેને અન્તે હોય તેવા અન્તોદાત્ત બહુવ્રીહિ સમાસનું નારીજાતિનુ રૂપ એજ પ્રમાણે થાયછે.

१ वस्त्रक्रीत=वस्त्रक्रीती
वसनक्रीत=वसमक्रीती
रथक्रीत=रथक्रीती

પણ ધनक्रीत=धनक्रीता
देवदत्तक्रीत=देवदत्तक्रीता

२ अभ्रालिप्त=अभ्रालिप्ती (द्यौः)
सूपलिप्त=सूपलिप्ती (સ્થાલી)

પણ चन्दनानुलिप्त=चन्दनानुलिप्ता

३ शंखभिन्न=शंखभिन्नी
उरुभिन्न=उरुभिन्नी
गलोत्कृत्त=गलोत्कृत्ती
केशलून=केशलूनी

પણ पादपतित=पादपतिता

40. The word पाणिगृहीत and others take ई when पाणिगृहीत *marriage* is performed with proper ceremony, otherwise आ.

पाणिगृहीतादि શબ્દોનું વિધાન જ્યારે વેદોક્ત વિધિપ્રમાણે થયું હોય ત્યારે ई પ્રત્યયથી નારીજાતિ થાયછે. બીજી રીતે आ પ્રત્યયથી થાયછે.

पाणिगृहीत पाणिगृहीती (ભાર્યા)
पाणिगृहीत पाणिगृहीता.

41. The word पुच्छ a part of a *body* at the end of कबर । मणि । विष and शर and also the word पक्ष and पुच्छ at the end of a standard of comparision take ई.

कबर । मणि । विष । અને शर શબ્દની અન્તે સ્વાંગવાચી पुच्छ શબ્દ હોયતો તેઓ, તથા સ્વાંગવાંચી पक्ष અને पुच्छ શબ્દ ઉપમાનવાચી શબ્દોને અન્તે હોય તો નારીજાતિ ई પ્રત્યયથી થાયછે.

कबरपुच्छ	कबरपुच्छी
मणिपुच्छ	मणिपुच्छी
विषपुच्छ	विषपुच्छी
शरपुच्छ	शरपुच्छी
उलूकपक्ष	उलूकपक्षी (સેના)
उलूकपुच्छ	उलूकपुच्छी (શાલા)

42. Words ending in वाह,* the words सखि, and अशिशु used in ordinary language, those that signifying *kind* ending in अ have any consonant except य for the penultimate except the words हय । गवय । मुकय । मत्स्य । and मनुष्य and those which are not always used as feminine and those Compound words which have पाक । कर्ण ।

---

* Before this ई of the feminine the ending syllable वाह is changed to ऊह, the ऊ of which with the preceding अ or आ becomes औ.

નારીજાતિના ई પ્રત્યય લાગતાં પહેલાં वाहान्त શબ્દોનો वाह બદલાઇને ऊह થાય છે જે પાછલા अ અથવા आ સાથે મળતાં औ થાયછે.

पर्ण । पुष्प । फल । मूल । and वाल for their last member, form the feminine by ई.

वाहन्त શબ્દો, લૌકીકમાં વપરાતા सखि અને आशिशु, ઉપાન્ત્ય य કાર સિવાયના અકારાન્ત જાતિવાચક શબ્દો તથા જેનું નિયત સ્ત્રીલીંગ (મૂળેજ નારીજાતિ) ન હોય એવા શબ્દોનું અને हय । गवय । मूकय। मत्स्य। અને । मनुष्य। એ શબ્દોનું તથા पाक । कर्ण । पर्ण । पुष्प । फल । मूल । અને वाल જેના ઉત્તરપદમાં અન્તે છે એવા શબ્દોનું નારીજાતિ ई પ્રત્યયથી થાય છે.

दित्यवाह	दित्यौही	हय=हयी
पृष्ठवाह	पृष्ठौही	गवय=गवयी
विश्ववाह	विश्वौही	मूकय=मूकयी
सखि	सखी	मत्स्य=मत्सी
अशिशु	अशिश्वी	मनुष्य=मनुषी
कुकट	कुकटी	ओदनपाक=ओदनपाकी
सूकर	सूकरी	मुद्गकर्ण=मुद्गकर्णी
ब्राह्मण	ब्राह्मणी	षट्पर्ण=षट्पर्णी
वृषल	वृषली	शंखपुष्प=शंखपुष्पी
नाडायन	नाडायनी	बहुफल—बहुफली
चारायण	चारायणी	दर्भमूल=दर्भमूली
बह्वृच	बह्वृची	गोवाल=गोवाली

પણ જાતિવાચક ન હોય તો.

मुण्ड	मुण्डा	माक्षिका

ઉપસર્જન હોય તો.

बहुकुक्कट=बहुकुक्कटा

बहुसूकर=बहुसूकरा

43. Words indicating *mankind* ending in इ and the words सौतङ्गम, मौनचित्त &c. form the feminine by the addition of ई.

मनुष्य જાતિવાચક इકારાંત શબ્દ તથા सौतङ्गम આદિશબ્દોનું નારીજાતિ ई પ્રત્યયથી થાય છે.

अवन्ति	अवन्ती	सौतंगमि	सौतंगमी
कुन्ति	कुन्ती	मौनचित्ति	मौनचित्ती (वगेरे)
दाक्षि	दाक्षी		
प्लाक्षि	प्लाक्षी		

Optionally.

44. The words जानपद & other mentioned in the sense other than that mentioned in § 35 take आ and form the feminine.

जानपदादि શબ્દોનું આગળ કલમ ૩૫માં જે અર્થ કહ્યા તે સિવાયના બીજા અર્થમાં आ પ્રત્યયથી નારીજાતિ થાયછે.

जानपद जानपदा। गोण गोणा। भाज=भाजा। काल काला। कुण्ड कुण्डा। स्थल स्थला। नाग नागा। नील नीला। कुश कुशा। कबर=कबरा। कामुक कामुका

45. A Bahuvrihi Compound ending in a highly accented past pass. participle and having a first member other than a *limb* or part of a body.

બહુવ્રીહિ સમાસને અન્તે ઉદાત્ત ભૂતકૃદંત હોય અને પૂર્વપદ અસ્વાંગ વાચી હોય તો ई પ્રત્યયથી નારીજાતિ થાય છે.

शार्ङ्गजग्ध { शार्ङ्गजग्धी / शार्ङ्गजग्धा — અસ્વાંગ વાચક એટલામાટે કે જો સ્વાંગવાચક હોય તો—

पलांडुभक्षित { पलांडुभक्षिती / पलांडुभक्षिता — दन्तभिन्न दन्तभिन्ना

सुरापीत { सुरापीती / सुरापीता — અન્તોદાત્ત એટલામાટે કે જો અન્તોદાત હોય તો. वस्त्रछन्न वस्त्रछन्ना

46. A compound that ends in a word meaning a part or a limb of a body except अंग। गात्र। कंठ। or पुच्छ takes ई or आ for the feminine provided it has no conjunct consonant for the penultimate; also a Bahuvrihi compound ending in नासिका। उदर। ओष्ट। जंघा। दन्त। कर्ण। or शृंग। losing the original independence takes ई or आ.

સમાસિક નામના ઉત્તરપદ अंग। गात्र। कंठ। અથવા पुच्छ સિવાય સ્વાંગ વાચી ઉપસર્જન હોય તો અને ઉપાન્ત્ય જોડાક્ષર ન હોય તો તેવા શબ્દોનું તથા બહુવ્રીહિ સમાસને અન્તે नासिका। उदर। ओष्ट। जंघा। दन्त। कर्ण। અથવા शृंग હોય તો અને ઉપસર્જન વાળા હોય તો નારીજાતિ ई કે आ થી થાય છે.

चंद्रमुख { चंद्रमुखी / चंद्रमुखा — પણ—અનુપસર્જન હોય તો.

अतिकेश { अतिकेशी / अतिकेशा — अकेश अकेशा

मृद्रंग { मृद्रंगी / मृद्रंगा

સુગાત્ર { सुगात्री / सुगात्रा

स्किघकंठ { स्किघकंठी / स्किघकंठा

कल्याणपुच्छ { कल्याणपुच्छी / कल्याणपुच्छा

तुंगनासिक { तुंगनासिकी / तुंगनासिका

कृशोदर { कृशोदरी / कृशोदरा

बिम्बोष्ठ { बिम्बोष्ठी / बिम्बोष्ठा

दीर्घजंघ { दीर्घजंघी / दीर्घजंघा

समदन्त { समदन्ती / समदन्ता

चारुकर्ण { चारुकर्णी / चारुकर्णा

तीक्ष्णशृंग { तीक्ष्णशृंगी / तीक्ष्णशृंगा

અને જોડાક્ષર હોય તો

सुगुल्फा सुगुल्फी

सुपार्श्व सुपार्श्वा

47. Adjectives ending in उ optionally take ई.

ઉકારાંત ગુણવાચક શબ્દોનુ નારીજાત વિકલ્પે ई થી થાયછે.

पटु	पटु पट्वी	मृदु	मृदु मृद्वी

48. Adjectives ending उ having the first member a highly accented one take it necessarily for the feminine.

આદિ उदात्त સ્વરવાળા उ કારાન્ત ગુણવાચક શબ્દોનું નારીજાતિ ई પ્રત્યયથી નિત્યે થાય છે.

वस्तु वस्त्वी तनु तन्वी

49. खरु and those words that end in उ having a conjunct consonant for the penultimate remain unchanged.

खरु શબ્દ અને જોડાક્ષર જેનો ઉપાન્ત્ય હોય તેવા उ કારન્ત શબ્દનું નારીજાતિ મુળ રૂપે રેહેછે.

खरु खरु पाण्डु पाण्डु

50. Adjectives enumerated under the head of बहु optionally take ई

बहु આદિશબ્દનું નારીજાતિ વિકલ્પે ई લગાડવાથી થાય છે,

बहु	बहु बह्वी	शारि	शारि शारी
पद्धति	पद्धाति पद्धती	वारि	वारि वारी
अंकति	अंकाति अंकती	राति	राति राती

अंचाति	अंचाति / अंचती	शाधि	शाधि / शाधी
अंहाति	अंहाति / अंहती	अहि	अहि / अही
शकटि	शकटि / शकटी	कपि	कपि / कपी
शक्ति	शक्ति / शक्ती	यष्टि	यष्टि / यष्टी
मुनि	मुनि / मुनी		

Exception.

But when बहु and others used in *Veda* necessarily take ई so also the words विभू। प्रभू and सुभू.

बहु આદિ ગણના શબ્દો તથા विभू। प्रभू। અને सुभू વેદમાંજ વપરાયા હોય તો ई પ્રત્યય નિત્યે નારીજાતિમાં થાયછે.

बहु बह्वी. (बह्वीषु हित्वा प्रपिबन् અને बह्वीनांम औषधी भवति)

विभू विभ्वी

प्रभू प्रभ्वी

सुभू सुभ्वी

51. Words indicating *mankind* and ending in उ preceded by any consonant except य form the fem. by ऊ. The inani-

mate objects also and words except रज्वादि do the same

મનુષ્યવાચક ઉપાન્ત્ય યકાર શિવાયના ઉકારાન્ત શબ્દોનુ નારીજાતિ ऊ પ્રત્યયથી થાયછે. અપ્રાણીવાચક અને अ रज्वादि શબ્દોનું પણ એજ પ્રમાણે નારીજાતિ થાયછે.

अलांबु अलांबू कर्कन्धु कर्कन्धू रज्जु रज्जु

52. Words ending in बाहु, which form nouns and the word पङ्गु take ऊ for the feminine. The word श्वशुर also does the same after dropping उ, and अ of र.

बाहु જેના અન્તમાં છે એવાં નામો તથા पंगु શબ્દનું નારિજાતિનું રૂપ ऊ પ્રત્યયથી થાયછે. श्वशुर શબ્દના उ અને र ના अ નો લોપ કર્યા પછી ऊ પ્રત્યય લગાડવાથી નારીજાતિ થાયછે.

भद्रबाहु भद्रबाहू पंगु पंगू
जालबाहु जालबाहू श्वशुर श्वश्रू

53. The syllable ऊरु at the end of a word which stands as the standard of comparision has ऊ for the fem.

ઉપમાનાર્થે શબ્દને અન્તે ऊरु હોય તો તે શબ્દનુ નારીજાતિ ऊ પ્રત્યયથી થાયછે.

कदलीस्तंभोरु कदलीस्तंभोरू नागनासोरु नागनासोरू.

ऊरु coming ofter संहित। शफ। लक्षण। वाम। सहित. and सह take ऊ for the fem, termination

ऊरु શબ્દ જ્યારે संहित। शफ। लक्षण। वाम। साहित। અને सह શબ્દની અન્તે હોય છે ત્યારે ऊ પ્રત્યયથી થાય છે.

संहितोरु	संहितोरू	वामोरु	वामोरू
शफोरु	शफोरू	सहितोरु	सहितोरू
लक्षणोरु	लक्षणोरू	सहोरु	सहोरू

54. The words कद्रु and कमण्डलु both used in "Veda" and as proper *names*, or some times, meaning* appelation and the nouns गुग्गुलु। मधु। जतु। and पतयालु in "Veda" take ऊ. But when used otherwise they remain unchanged.

कद्रु અને कमण्डलु શબ્દો વેદમાં વપરાયા હોય તથા નામ તરીકે સંજ્ઞાર્થમાં વપરાયા હોય તો તથા गुग्गुलु। मधु। जतु અને पतयालु વૈદિક પ્રયોગમાં વપરાયા હોય તો ऊ થી નારીજાતિનું અંગ થાય છે. બીજીરીતે વપરાય હોય તો મુળરૂપેજ નારીજાતિ થાય છે.

कद्रु कद्रू मधु मधू પણ कद्रु कद्रु
कमण्डलु कमण्डलू जतु जतू कमण्डलु कमण्डलु
गुग्गुलु गुग्गुलू पतयालु पतयालू

55. Words formed by the Taddahita affix अ (अञ्) enumerated under the head of शाङ्गरव* take ई (ङीन्) for the feminine.

---

* शाङ्गरव, कापटव, गौग्गलव, ब्राह्मण, गौतम, कामण्डलेय, ब्राह्मणकृतेय, आनिचेय, आनिधेय, आशोकेय, वात्स्यायन, मौञ्जा-

तद्धित પ્રત્યય अ લાગવાથી થયેલાં शार्ङ्गरव આદિશબ્દોનું નારીજાતિનું રૂપ ई (ङीन्) પ્રત્યયથી થાય છે.

शार्ङ्गरव शार्ङ्गरवी कापटव कापटवी વિગેરે.

56. युवन् changes न् to त् before the fem. termination इ or ई. It also forms its feminine by changing व to उ and then adding the termination ई.

युवन् શબ્દનું નારીજાતિનું રૂપ इ અથવા ई થી થાયછે પણ એ પ્રત્યયો ઉમેરતાં न् નો त् બદલાયછે તેમજ युवन् ના व નો उ કરી પછી ई પ્રત્યયથી પણ નારીજાતિ થાયછે.

युवन् { **युवति**, **युवती**, **यूनी** }

57. A word which has three वर्णs or letters formed by the तद्धित affixes अ (अण्) or इ (इञ्) which affixes are expressive of *family* not descended from a ऋषिगोत्र, the second (penullimate) of wheih is long or prosodially long or is pronounced as long, has its last अ or इ replaced by य before the आ the of the feminine.

ગોત્રવાચક अनार्ष (ૠષિભિન્ન) अ (अण्) અથવા इ (इञ्) પ્ર-

यन, कैकसेय, काण्य, शौण्ड्य, एहिपर्येहि, आश्मरथ्य, औदपान, अराल चण्डाल, वमण्ड, नृ, नर (આ બે શબ્દોનું નારીજાતિ કરતાં વૃદ્ધિ થાય છે.) **शार्ङ्गरवादि:**

ત્યયો લાગવાથી થએલા ત્રણ વર્ણનો શબ્દ હોય અને તે શબ્દ જો ગુરુપોત્તમ (અન્ત્યવર્ણની પહેલાનો એટલે બીજો) જો હોય અને તે ગુરૂસંજ્ઞક (દીર્ઘ અથવા દીર્ઘ ઉચ્ચારવાળો) હોય તો તેવા શબ્દના અન્ત્ય अ અથવા इ ને બદલે નારીજાતિનો आ પ્રત્યય લાગતા य આદેશ થાયછે,

कारीषगन्ध्य	कारीषगन्ध्या
कौमुद्गन्ध्य	कौमुद्गन्ध्या
वाराह्य	वाराह्या

58. Words like पुणिक। भुणिक। मुखर। &c. which have three letters which when end in तद्धित affixes अ or इ, which are not गुरूपोत्तम and which are still descendant of a family or known as belonging to the family, have य for अ or इ, before आ of the feminine.

અકારાંત તથા इકારાંત ગુરૂપોત્તમ વિનાનો ત્રણ અક્ષરનો શબ્દ હોય તોપણ ગોત્રનો અવયવ (સંતાનરૂપ) અથવા ગોત્રના નામથી ઓળખાતા હોયતો તેવા કેટલાક શબ્દો पुणिक। भुणिक। मूखर। વિગરેના અન્ત્ય अ અથવા इ ને સ્થાને નારીજાતિના आ પ્રત્યય પહેલાં य આદેશ થાયછે,

पौणिक्य पौणिक्या भौणिक्य भौणिक्या
मौखर्य्य मौखर्य्या

59. The ending vowel of those words that are enumerated under the head of

क्रौडि, † is changed to य in the feminine.

क्रौड्यादि શબ્દોને પણ આ પ્રત્યય પહેલાં य આદેશ થાય છે

क्रौड्य क्रौड्या वाड्य वाड्या लाड्य लाड्या વિગેરે.

60. The word शाक &c forms the feminine by the termination ई. To this ई आयन् is optionally prefixed.

शाक વિગેરે શબ્દોનું નારીજાતિ ई પ્રત્યયથી થાય છે. આ ई પ્રત્યયને आयन् આદેશ વિકલ્પે થાય છે (એટલે ई પ્રત્યય પહેલાં आयन् વિકલ્પે ઉમેરવામાં આવેછે.)

शाक { **शाकी** / **शाकायनी** **कौश्च** { **कौश्ची** / **कौश्चायनी**

61. The world दैवयाज्ञि। शौचिवृाद्धि। सात्यमुग्नि। काण्ठेविद्धि। have य before the feminine termination आ when they are used in the sense of *family* but in any other sense feminine is formed by ई and then they have no य.

ગોત્રાર્થમાં दैवयाज्ञि। शौचिवृाक्षि। सात्यमुग्नि। काण्ठेविद्धि। એ શબ્દોના અન્ત્ય સ્વરનો य આદેશ નારીજાતિ કરતાં થાય છે પણ જ્યારે બીજા પક્ષમા (મનુષ્યજાતિ હોય તો) ई પ્રત્યયથી નારીજાતિ થાય છે એટલેકે એ શબ્દોને य આદેશ વિકલ્પે થાયછે.

---

† **क्रौडि, लाडि, व्याडि, आ, आपिशालि, आपक्षिति, चौपयत, चैटयत, सैकयन, बैल्वयत, सौधातादि, सूतयुवन्याम्, भौजक्षत्रिये, भाक्रिता, कौटि, भौरिकी, मौलिकि, शाल्मलि, गालास्थाले, कापिष्ठलि-गाकक्ष्य, इतिक्रौड्यादिः,**

दैवयज्ञि	दैवयज्ञ्या दैवयज्ञी	सात्यमुग्रि	सात्यमुग्र्या सात्यमुग्री
शौचिवृक्षि	शौचिवृक्ष्या शौचिवृक्षी		
काण्ठेविद्धि	काण्ठेविद्ध्या काण्ठेविद्धी	सूत	सुत्या सूती
भोज	भोज्या भोजी		

॥ समाप्तोऽयं ग्रंथः ॥

॥ शुभं भूयादध्येतुरध्यापकस्यच ॥

CORRECTIONS.

Page.	Line.		Read.
5	23	Appellation	appellations.
6	9	द्वापे	द्वीपे.
6	25	પહલાં. .	પહેલાં.
7	21	marring.	marrying.
13	16	બહુવ્રીહી	બહુવ્રીહિ (બધે).
14	9	નારીજાત	નારીજાતિ.
15	24	નારીજાતિને	નારીજાતિમાં.
16	8	इक	इक्.
16	24	લગાડ ામાં	લગાડવામાં
19	5	आयन	आयन्.
21	25	સમાસમ	સમાસમાં.
22	19	समंगल	सुमंगल.
23	5	पीतवत्	पतिवत्.
26	4	शृद्र	शूद्र.
26	8	ફંકત	ફકત.
27	26	त	तृ.
36	5	લાગત	લાગતાં.
36	19	પેહેલા	પહેલાં.
37	6	उपाध्या	उपाध्याय.
40	10	दित्यवाह	दित्यवाह्.
40	11	पृष्टवाह	पृष्टवाह्.
40	12	विश्ववाह	विश्ववाह्.
40	21	बह्वच	बह्वृच.
40	21	बह्वची	बह्वृची.
41	6	આાદ	આદિ.
43	3	सुगुल्फा	सुगुल्फ.

Page.	Line.		Read.
43	3	सुगुल्फी	सुगुल्फा.
44	13	ऊारन्त	ऊारान्त.
45	17	वर्हीनांम	बर्हीनाम्.
47	8	Appelation	Appellation.
47	22	शाङ्करव	शार्ङ्गरव.
47	24	शाङ्गरव	शार्ङ्गरव.
48	5	द	द्.